ISSN 2591-1201 LETNIK 10 • 2026 • ŠTEVILKA 1

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Dileme
Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Dileme
Review of Slovene Contemporary History

Izdajatelj in založnik /Published by
Študijski center za narodno spravo

Naslov uredništva /Address of the editorial board
Tivolska 42, 1000 Ljubljana, Slovenija

Odgovorni urednik /Managing editor
dr. Tomaž Ivešić (Slovenija)

Glavni urednik /Editor-in-chief
dr. Renato Podbersič (Slovenija)

Tehnična urednica /Technical editor
Petra Grabrovec (Slovenija)

Uredniški odbor /Editorial board
dr. Matic Batič (Slovenija), dr. Jakub Beneš (Združeno kraljestvo), dr. Pavlina Bobič (Slovenija), dr. Lucia Ceci (Italija), dr. Bojan Dimitrijević (Srbija), dr. Tamara Griesser Pečar (Avstrija), dr. Damjan Hančič (Slovenija), dr. Adam Hudek (Slovaška), dr. David Hazemali (Slovenija), dr. Marica Karakaš Obradov (Hrvaška), dr. Tomaž Kladnik (Slovenija), dr. Peter Lieb (Nemčija), dr. Jože Možina (Slovenija), dr. Oskar Mulej (Avstrija), dr. Jelka Piškurić (Slovenija)

Spletni naslov /Website
https://www.scnr.si/dileme.html

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.
The articles have been peer-reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

Redakcija te številke je bila zaključena 20. 5. 2026.

Publikacija izhaja s finančno podporo Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Lektoriranje in prevod povzetkov
MODUS TOLLENS, Tadej Todorović s.p. in TranslAB, Andraž Banko s.p.

Oblikovanje in prelom
S. B.

Tisk
Itagraf, d. o. o.

Naklada
100 izvodov

Cena te številke
15 €

ISSN 2591-1201

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Dileme

Review of Slovene Contemporary History

LETNIK 10 • 2026 • ŠTEVILKA 1

VSEBINA

Razprave

Rok Filipčič
Delovanje partizanskih pomorščakov na Slovenskem v zaključnem letu vojne
9

Klemen Kocjančič
From Freedom Fighters to Imperialistic Agents: Slovenian Members of the French Foreign Legion during the Second World War and in Post-War Yugoslavia
33

Domagoj Novosel
Mons. Leopold Rusan i župa Remete 1944. – 1945.
55

Mateja Čoh Kladnik
Sodna represija in obračun s političnimi nasprotniki poleti 1945
77

Jelka Piškurić
Kazenske ustanove po koncu druge svetovne vojne in njihova vloga pri pregonu političnih nasprotnikov
113

Branimir Furlan
Odvračanje kot iluzija ali uporaben koncept obrambe majhnih držav? Študija primera osamosvojitve Slovenije
145

Ob jubileju

Mateja Čoh Kladnik
Ob jubileju dr. Milka Mikole
169

Poročila s konferenc

Mirjam Dujo Jurjevčič in Neža Strajnar
Oblast, ideologije in manjšine: etnične in verske skupnosti med Srednjo Evropo in Balkanom (1941–1989)
175

Recenzije

Renato Podbersič ml.
Carlo Spartaco Capogreco, I campi di Salò: Internamento ebraico e Shoah in Italia, Einaudi Storia, Torino 2025
177

Jelka Piškurić
Vida Milošević Arnold, Mojca Šorn, Ida Leonida Gnidovec in Tanja Velagić(ur.), Spomini še živijo II, Sophia, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2025
187

Recenzije

Vida Milošević Arnold, Mojca Šorn, Ida Leonida Gnidovec in Tanja Velagić (ur.): Spomini še živijo II, Sophia, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2025 (Borec, Revija za zgodovino, antropologijo in književnost 77, št. 844–846)

Zbornik *Spomini še živijo II* je rezultat istoimenskega projekta in drugi zvezek, v katerem so zbrani spomini stanovalcev domov starejših občanov na čas druge svetovne vojne. Izšel je v monografski izdaji revije *Borec*, nastal pa je v sodelovanju Inštituta za novejšo zgodovino, Doma starejših občanov Fužine in Založbe Sophia.

Projekt *Spomini še živijo* je prvotno nastal v Domu starejših občanov Fužine, kjer so zbrane spomine najprej predstavili na razstavi. Pobudnica in koordinatorka projekta je bila ena od stanovalk, Vida Milošević Arnold, upokojena predavateljica Fakultete za socialno delo. Razstava je doživela dober odziv, zato so se avtorice in avtorji odločili, da zbiranje pričevanj nadaljujejo. Kmalu so se povezali z Inštitutom za novejšo zgodovino, ki jim je pomagal pri nadgradnji projekta, tako s snemanjem in transkripcijo pričevanj kot pri izdaji v knjižni obliki. Prvi zbornik je izšel ob koncu leta 2023 v monografski izdaji revije *Borec*. Dve leti kasneje je pred nami že drugi zbornik, ki je plod sodelovanja sedmih domov starejših občanov iz Ljubljane in njene okolice.

Projekt je nastal z željo, da se ohranijo pričevanja zadnje generacije, ki se še spominja druge svetovne vojne, in da se z njimi opozarja na globoke posledice vojnih grozot, kot v uvodnem delu pojasnita urednica Vida Milošević Arnold in Matija Puškarić, delovni terapevt v Domu starejših občanov Fužine. Slednji opozarja na dvojni pomen pričevanj – ta niso zgolj dragocen vir podatkov, ki ostajajo ohranjeni za zanamce, ampak tudi priložnost za pričevalke in pričevalce, da spregovorijo o vojni, travmatičnih izkušnjah iz otroštva ali ranah, ki še vedno bolijo. Čeprav so vojno in po-

vojne dogodke doživljali kot otroci, so čustva, zlasti strah, ostala zapisana v njihovih telesih, meni Puškarić. Prvi del zbornika zaključujeta Mojca Šorn in Marta Rendla, raziskovalki Inštituta za novejšo zgodovino, ki na podlagi podatkov iz zbirke *Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej* predstavita smrtne žrtve med otroki oziroma mladoletnimi osebami. Kot poudarjata, je število žrtev naraščalo s trajanjem druge svetovne vojne, največ pa jih je izgubilo življenje v zadnjih dveh letih vojne. Žrtve in materialno škodo po koncu vojne lahko ovrednotimo, težje pa prikažemo trpljenje civilnega prebivalstva, še zlasti otrok, na katerih ekstremne okoliščine in travmatični dogodki pustijo dolgotrajne posledice, še dodajata.

Osrednji del zbornika predstavlja petintrideset zgodb stanovalk in stanovalcev domov starejših občanov Bežigrad, Bokalci, Fužine, Kolezija, Šiška, Škofljica in Tabor, ki so drugo svetovno vojno doživljali kot otroci, mladoletniki ali mladi odrasli. Gre za izseke življenjskih zgodb, večinoma krajše zapise, ki govorijo o pomanjkanju, izrednih razmerah, bombardiranju, taboriščih in izgubi bližnjih ter na drugi strani o preživetju, pogumu in vsakdanjem življenju v času vojne. Čeprav so njihove izkušnje subjektivne, njihova neposrednost bralcu pomaga razumeti zapleteno medvojno obdobje z zornega kota otrok in mladostnikov. Pričevanja prav tako opozarjajo na posledice travmatičnih izkušenj in psiholoških stisk, ki jih v vojnem času doživljajo otroci in mladostniki, saj jih spremljajo globoko v odraslo dobo in zaznamujejo njihovo razmišljanje, ravnanje in čustvovanje.

Pričevanja bogatijo zgodovino, omogočajo vpogled v subjektivne izkušnje in odpirajo prostor za nova spoznanja. Tudi pričujoči zbornik je dragocen prispevek k ohranjanju spominov na drugo svetovno vojno, ki hkrati odpira razmislek o posledicah vojne, zlasti o tistih, ki jih vojna pusti na najranljivejših skupinah.

Jelka Piškurić